

ופרכינן: איני! היתכן שכאשר פירשו לחצר אחרת ונפל הגל בעת פרישתם לחצר האחרת אין הולכים אחר הרוב, ומצילים.

והאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: תשעה נכרים וישראל אחד, ונפלה על אחד מהם מפולת בשבת, רק אם היו כולם באותה חצר — מפקחין, מסירים את הגל מעליו.

אבל אם נפל הגל בחצר אחרת, אין אנן יודעים מי מבני החצר האחת שהה בזמן נפילתו של הגל בחצר האחרת — אין מפקחין כיון שלא התחזק לנו שיש ישראלי בחצר האחרת.

ומשנינן: לא קשיא.

הא, דינו של שמואל שמפקחים, מדובר דפרוש כולחו לחצר אחרת, שהתחזק ישראל גם בחצר האחרת. ומשמיענו שמואל שאין הולכים בפיקוח נפש אחרי הרוב גם במצב של פרישה, למרות שיש מקום לומר שכל דפריש מרובא פריש.

הא, דינו של רבי יוחנן שאין מפקחים אם נפל הגל בחצר אחרת, מדובר דפרוש רק מקצתייהו מהעשרה לחצר האחרת, וכיון שלא התחזק שם ישראל, ויש גם לומר כל דפריש מרובא פריש, אין מפקחין.

והוינן בה: ומי אמר שמואל הכי שאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב?

וחתנן: עיר שיש בה ישראלים ונכרים, ונמצא בה תינוק מושלך.

אם רוב הדרים באותה עיר הם נכרים — הרי התינוק נכרי.

ואם רוב ישראל — הרי הוא ישראל.

היו בה מחצה ישראל על מחצה נכרים — הרי הוא ספק ישראל.

ואמר רב: לא שנו במשנה שאם היו בה רוב ישראל הרי הוא כודאי ישראל, אלא לענין להחיותו, אבל ליחסו, ואם הוא בת תהא מותרת להנשא לכהן — לא מחזיקים אותו כישראל מיוחס, כי מעלה עשו ביוחסין עד שיהיה אפשר לתלות בשני "רוב".

9-הא ושמואל אמר: מה ששנינו כי ברוב ישראל א- הרי הוא ישראל הוא לענין לפקח עליו את הגל בשבת. אבל במחצה על מחצה שהוא רק ספק ישראל אין מפקחים עליו את הגל.

ודין זה סותר את דינו הקודם של שמואל, שאמר אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב.

ומשנינן: כי איתמר דשמואל "לפקח עליו את הגל" — ארישא של המשנה שם איתמר. שכך שנינו שם: אם רוב נכרים — נכרי.

ועל כך אמר אמר שמואל: ולענין פקוח נפש — אינו כן, לפי שאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, ולכן אפילו ברוב נכרים מפקחים עליו בשבת.

ומה ששנינו "אם רוב נכרים הרי הוא נכרי" — למאי הילכתא?

אמר רב פפא: להאכילו נבלות כדין נכרי.

וזה ששנינו "אם רוב ישראל הרי הוא ישראל" — למאי הילכתא? והרי גם במחצה על מחצה אין מאכילים אותו נבילות!

להחזיר לו אבירתו. ובמחצה על מחצה אין

מחזירים לו שהרי ספק ישראל הוא ספק נכרי, ואומרים לו: הבא ראיה שישראל אתה, ורק אז נחזיר לך אבדתך.

"מחצה על מחצה הרי הוא ישראל" — למאי הילכתא?

אמר ריש לקיש: לנזקין.

ומבאר הגמרא:

היכי דמי?

אי נימא דנגחיה תורא דידן שור שלנו לתורא דידיה לשור שלו, מדוע הוא כישראל? והרי נייתי ראיה שישראל הוא ונשקול! כי המוציא מחבירו עליו הראיה. וישראל לא חייב לשלם לגוי על נזקי שורו.

לא צריכא, דנגחיה תורא דידיה שור שלו לתורא דידן לשור שלנו.

פלגא, חצי נזק שמשלם ישראל, בעליו של שור תם, שנגח שורו התם את שור של ישראל אחר — יחייב ליה.

אבל אידך פלגא, שצריך נכרי בעל שור תם לשלם אם נגח שורו [כיוון שדין חצי נזק בשור המועד נוגח רק בשורו של ישראל, אבל שורו של נכרי משלם נזק שלם] — נימא ליה אותו ספק ישראל לניזק: אייתי אתה ראיה דלאו ישראל אנא, ושקול. לפי שאתה הוא הבא להוציא ממון ממני, ועליך להביא ראיה כדי להוציא ממני ממון.

שנינו במשנה: מי שנפל עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם. ספק הוא חי ספק הוא מת. ספק אם כותי ספק אם ישראל.

והוינן בה: מאי קאמר? מדוע אמר התנא כל כך הרבה ספיקות שונים?

ומשנינן: התנא בלשון "לא מיבעיא" קאמר:

לא מיבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם, דאי איתיה אם הוא נמצא שם ודאי חי הוא — דמפקחין.

אלא אפילו ספק חי ספק מת — מפקחין.

ולא מיבעיא ספק חי ספק מת דישראל.

אלא אפילו ספק נכרי ספק ישראל — מפקחין.

עוד שנינו במשנה: מצאוהו חי — מפקחין.

ותמהינן: מצאוהו חי — פשיטא שמפקחין!

לא צריכא, דאפילו להצלת חיי שעה, שיחיה רק במשך זמן קצר, מחללים עליו את השבת.

עוד שנינו: ואם מת — יניחוהו.

ותמהינן: הא נמי פשיטא הוא!

ומשנינן: לא צריכא, אלא לדברי רבי יהודה בן לקיש.

דתניא: אין מצילין את המת על ידי טלטולו מפני הדליקה מפני שהוא מוקצה.

אמר רבי יהודה בן לקיש: שמעתי מרבתי שכן מצילין את המת מפני הדליקה.

ואפילו רבי יהודה בן לקיש לא קאמר שהתירו חכמים איסור טלטול מוקצה לצורך הצלת המת מהדליקה, אלא מתוך שאדם בהול על מתו, אי לא שרית ליה לטלטלו, אתי לכבווי את הדליקה ויעבור על איסור מלאכת כיבוי.

אבל הכא, בנפל עליו הגל, זמת, לא התירו לקחתו משם.

היות ואי לא שרית ליה אם לא תתיר לפנותו משם — מאי אית ליה למעבד? הרי אין לך מה לחשוש שמא הוא יכשל.

תנו רבנן: עד היכן הוא מפקח כדי שיהא בודק את זה שנפלה עליו מפולת אם הוא חי או מת?

עד שיכול לבדוק את נשימת חוטמו. ואם הגיע לחוטמו ומצא שאינו נושם, אינו רשאי להמשיך ולפקח בשבת.

ויש אומרים: עד שיכול לבדוק את דופק לבו.

אם נפל הגל על כמה אנשים, ובדק ומצא אנשים עליונים מתים — לא יאמר: כבר מתו התחתונים שמתחתיהם בגל. אלא ימשיך לפקח שמא הם חיים.

מעשה היה, ומצאו עליונים מתים, ותחתונים חיים.

והוינן בה: נימא הני תנאי שנחלקו אם בודק עד חוטמו או עד לבו, נחלקו במחלוקת כי הני תנאי:

דתניא: מהיכן הולד נוצר תחילה?

מראשו. שנאמר [תהלים עא] "ממעי אמי אתה גוזי".

ואומר [ירמיהו ז] "גזי נזרד" [שער ראשך] והשליכי".

הרי שלשון "גוזי" מתייחס לראש האדם, וממנו נוצר האדם במעי אמו.

אבא שאול אומר: הולד נוצר מטיבורו. ולאחר מכן הוא משלח שרשיו אילך ואילך.

ולכאורה החיות תלויה ביצירה, אם היא מהראש שבו החוטם, או מהבטן שבו הלב.

ואמרינן: אפילו תימא אבא שאול, יש לבדוק בנשימת החוטם.

כי עד כאן לא קא אמר אבא שאול התם שהולד נוצר מהטבור, אלא לענין יצירה. היות דכל מידי כל דבר ממציעתיה מאמצעתו הוא מיתצר נוצר.

אבל לענין פקוח נפש — אפילו אבא שאול מודי דעקר חיותא באפיה הוא. וכדכתיב [בראשית ז] "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו".

אמר רב פפא: מחלוקת במפקח את הגל כשהוא מוצא אותו מונח הפוך, ממטה למעלה, אם די בכדיקת הלב או ממשיך לפקח עד שמגיע לחוטם ובודק נשמתו.

אבל אם מפקח את הגל כדרך עמידתו, ממעלה למטה, הרי כיון דבודק ליה עד חוטמו ולא מצא בו נשימה, שוב אינו צריך להמשיך לפקח ולבודק את הלב.

דכתיב "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". ומשמע שהנשימה היא הקובעת.

וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מחלכין בדרך, ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מחלכין אחריהן.

ונשאלה שאלה זו בפניהם: מניין לפקוח נפש שרוחה את השבת?

נענה רבי ישמעאל ואמר: [שמות כב] "אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת — אין לו דמים".

ומה זה הבא במחתרת, שספק אם הגנב על גניבת ממון הוא בא, ספק על נפשות לרצוח בא.

וענינו חמור מאד, כי שפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל.

בכל זאת ניתן להצילו לבעל הבית כנפשו של הגנב.

קל וחומר לפקוח נפש, שדוחה את השבת.

נענה רבי עקיבא ואמר: [שמות כא] "וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה — מעם מזבחי תקחנו למות".

ודרשינן: מעם מזבחי תקחנו, אם עדיין לא התחיל בעבודה.

ולא "מעל מזבחי", שאם התחיל לעבוד ממתנינים לו עד סוף עבודתו.

ומביאה הגמרא את דברי רבי יוחנן כדי להסביר את לימודו של רבי עקיבא:

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו שאין לוקחים את הכהן באמצע עבודתו אלא כדי להמית אותו, בבית דין.

אבל אם יודע הכהן העוסק עתה בעבודתו לימוד זכות לאדם שיש בו כדי להחיות אותו, אפילו מעל מזבחי תקחנו לבוא ולהעיד כדי להציל את הנידון.

ומה זה, שידוע עדות שיכולה להציל, שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו, והוא עוסק באמצע העבודה במקדש שהיא

חמורה, שהרי עבודה דוחה שבת, מפסיקים את עבודתו כדי שיבוא להעיד ולהציל.

קל וחומר לפקוח נפש ממש שהוא דוחה את השבת.

נענה רבי אלעזר ואמר: ומה לצורך קיום מילה, שהיא רק אחד ממאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם — דוחה צורך קיום המצוה את השבת.

קל וחומר לצורך קיום כל גופו — שדוחה הצלתו את השבת.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: [שמות לא] "אך את שבתתי תשמרו".

יכול לכל, בכל מצב שהוא?

תלמוד לומר: "אך" — חלק. שהמילה "אך" היא מיעוט, והיא מלמדת שיש לחלק בין מצבים שונים.

ומכאן אנו מבינים שבמקום פיקוח נפש הכתוב מדבר, שאז אין חייבים לשמור את השבת.

רבי יונתן בן יוסף אומר: [שמות לא] "כי קרש היא לכם".

היא, השבת, מסורה בידכם לקיימה. ולא אתם מסורים בידה. שאין אתם חייבים למסור את נפשכם לצורך קיומה.

רבי שמעון בן מנסיא אומר: [שמות לא] "ושמרו בני ישראל את השבת". אמרה תורה: יש לדאוג שתשמר מצות השבת.

לכן בשיקול של קיום מצות השבת, אמרה תורה שבכלל מצות ה"שמירה": חלל עליו שבת אחת, כדי שישמור שבתות הרבה.